

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Diuisio caussarum. Ad imaginem statuum cognoscendam. Capvt XXVIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Figuratus, Adulteros liceat occidere. Infamis fuit in nurum, inuenit filius adulterum obuoluto capite, nec eum occidit: interrogatus ergo à patre, qui fuerit adulter, cui pepercit, non dicit, & abdicatur. Figuratus est ductus, quoniam pudore deterretur filius patri palā dicere: tu adulter fuisti.

Obliquus: Qui inuaserat depofuit dominationem sub pacto abolitionis, vult petere magistratum, contradicitur. Ductus est obliquus, quoniam periculo prohibetur, qui contradicit, aperte mentionem facere iniustæ dominationis.

Mixtus: Qui infamis fuit in nurum, arcem occupauit: vocauit ad se filium, & interrogauit, an rumor credere, negauit se credere, depofuit pater dominationem, sub pacto abolitionis, filius repudiavit uxorem, interrogat pater causas repudij, non dicit, & abdicatur. Ductus est mixtus, id est, & figuratus & obliquus, quoniam pudore deterretur patri palā dicere, tu adulter fuisti, & ideo repudiavit uxorem: & obliquus, quoniam periculo prohibetur aperte mentionem facere iniustæ dominationis.

Diuisio causarum.

Ad imaginem statuum cognoscendam.

CAPVT XXVII.

Reperro ductu considerabimus, genus controuersie, cuius septem sunt genera: simplex rationale, simplex legale, coniunctum rationale, coniunctum legale, comparatiuum rationale, comparatiuum legale, mixtum.

Nota porro, legalem controuersiam dici, que petitur ex aliqua lege ciuili scripta.

Rationalem, que ex æquitate, lege rationis, & re aliqua, seu facto ad eam spectante.

Simplex rationale, cum res vna, vel factum simpliciter tractatur: vt iuuentus est iuxta cadauer recens hominis occisi, tenens cruentum gladium, reus est cædis.

Simplex legale, quum lex vnā facit questionem, vt, Peregrinus murum ne ascendat, peregrinus murum ascendit, & hostem propulsauit, petitur ad pœnam.

Coniunctum rationale, quod constat duobus rebus, & causatiuis.

Rebus, quum multa queruntur, vt si alius quis accusetur, & adulterij, & sacrilegij.

Causatiuis, quum vna res queritur, & multis causis approbatur: vt Luxuriosus adolescens iurauit se uxorem non esse ducturum, & abdicatur, illic enim vna quaestione ostendimus, an abdicandus sit, sed causatiuis coniuncta est, & quod luxuriosus est, & quod iurauit se uxorem non esse ducturum.

Coniunctum legale: quum queritur, an contra plures leges sit admissum, vt, Peregrinus murum ne ascendat, & nocte nemini liceat esse cum telo: Peregrinus murum cum telo nocte ascendit, & hostem propulsauit: petitur ad pœnam. Hic enim contra duas leges fecisse dicitur, & quod peregrinus murum ascendit, & quod nocte cum telo fuerit.

Comparatiuum rationale: quum aut persona, aut res comparantur.

Persona, vt, Qui plus Reipub. praestiterit, petat præmium. Contendunt Medicus, & orator. Hic enim queritur, qui melior sit: vtrum medicus, an orator.

Res, vt, Qui plus Reipub. praestiterit, petat præmium: alter hostes ab oblatione repulit, alter hostium ciuitatem cepit. Contendunt de præmio: hic enim facta eorum, & res comparantur: vt queratur, quid plus sit hostes repellere ab oblatione, an hostium ciuitatem capere.

Comparatiuum legale, quum leges comparantur: vt qui auxilium parentibus non tulerit, capite plectatur: & Mas templum Cereris si ingressus fuerit, capite puniatur: In templo Cereris matri auxilium filius tulit, petitur ad pœnam. Hic enim queritur per comparationem, secundum quam legem filius facere debuerit.

Mixtum. Quando non ex vno genere materia composita est, id est, quum & simplex est genus, & comparatiuum, aut cum & rationale, & legale.

Simplex, & comparatiuum, vt, Quidam proditoris accusabatur, ex filijs eius alter fortiter fecit: alter deseruit, petitur pater de viro forti, vt abolitionem iudicij pereret. Ille incolunitatem desertoris fratris optauit, & reo non adfuit patri, absolutus pater, abdicat filium. Hic enim, & simpliciter queritur, an contra voluntatem patris, præmium ei succerit petere, & per comparationem, quid magis debuerit optare.

Mixtum, ex rationale, & legali, vt, Qui pro-

duo causatiua ex ratione.

Coniuncta legalis duo habet causatiua ex lege ciuili.

Comparatiua rationalis.

Comparatiua legalis.

Controuersia mixta ex varijs.

Septem genera controuersiarum, & variā nomina ex antiquis Rhetoribus petita, quae ualeant ad inuestigandam sortem controuersiarum. Simplex rationale. Simplex legale. Coniuncta rationalis. Comparatiua rationale. Comparatiua legale. Mixtum.

ditionis damnatus fuerit, magistratui detur custodiendus, & trigesima die torqueatur, vt confiteas, dicat, & adulteros liceat occidere: proditoris damnatus magistratui collegæ suo datus est custodiendus. Ille cum in adulterio deprehensum occidit, reus est conscientie. Hic enim & rationale est genus, in quo quaeritur, an hic conscius fuerit, an ille adulter: & legale, in quo quaeritur, an eum illi licuerit occidere, qui torqueri debuerat, vt confiteas dicere:

Alia diuisio causarum.

Perita à genere characteris, siue elocutionis.

CAPVT XXIX.

*Alia genera controuersiarum, quae publica di-
cuntur & earum quinque genera.*

Post hæc genera controuersiarum afferuntur etiam quinque, vt consideratur causa, ratione characteris, siue elocutionis, & modi agendi: sunt igitur ἠδύων, παθητικῶν, ἀποδιδι-
κατικῶν, ἐπιπορευτικῶν.

Ethicum genus, in quo moralitas quædam id est, mores hominum considerantur, vt sunt comædiæ.

Patheticum genus, in quo motus est animi, & vis quædam, & impetus mentis, vt sunt tragediæ, vt:

Indemnatos liberos liceat occidere, tres filios lege indemnatorum, in conspectu matris occidit: mater eodem gladio se interemit.

Reus est, quod causas mortis præstiterit.

Apodicticum, in quo pugna quaestionum est.

Peregrè proficiscens reliquit ad amicum certam frumenti mensuram. Ille in fame ciuitatis duplo precio frumentum vendidit: reuersus amicus contendit de lucro.

Diaporeticum, in quo addubitatio est, nec quicquam certi affertur, vt:

Cum duo fratres dissidentes contenderent armis, pater intercessit, vulneratus est, incertum à quo; quaerunt filij, à quo sit vulneratus: non dicentem accusant dementiae.

Mixtum, quod non ex vno genere compositum est: vt est hæc ipsa materia patris vulnerati: nam & patheticon est in fratrum congressione, & diaporeticon est à dubitatione patris.

De statu, & eius diuisione.

CAPVT XXX.

Reperitis generibus controuersiarum quaeritur status, quo consistit controuersia. Genera statuum sunt duo: rationale, & legale.

Interest inter rationales status, & legales: quod rationales rei alicuius vel facti habent quaestionem: legales autem legis, & iuris continent disceptationem.

Rationales status secundum Hermagoram sunt quatuor, coniectura, finis, qualitas, & translatio: sed translationem tantumdem accepimus legalem: quoniam nulla translatio, id est, præscriptio, sine lege potest esse.

Coniecturalis status, & eius variae species.

Coniecturalis status sex modis fit: aut quum de facto constat, & de persona non constat: aut quum de persona constat, & de facto non constat: aut quum de vtroque non constat: aut quum de sola voluntate fit quaestio: aut quum de re ipsa quaeritur: aut cum est antitagonica.

Quum de facto constat, & de persona non constat, vt, Cum abdicato filio, qui militabat, inuentus est pater telo filij sui occisus: reus est filius parricidij. Hic enim de facto constat, id est, occisum esse patrem, sed de persona non constat, quaeritur enim, an à filio sit occisus.

Quum de persona constat, & de facto non constat, vt: Luxuriosum filium pater abdicauit, abdicatus medicinae studuit; postea decumbenti patri dedit poculum, quod diceret sanitatis: pater in media portione; aut se venenum accepisse, filius residuum poculum bibit, & decessit pater, reus est filius parricidij. Hic enim de persona constat, quoniam filius poculum dedit: sed de facto non constat, qualem enim potionem dederit, vtrum veneni, an sanitatis, incertum est.

Quum de vtroque non constat, vt, luxuriosus pater non comparauit, reus est parricidij filij, Hic enim non constat, occisum esse patrem, etsi confiterit, incertum est, an à filio sit trucidatus.

Quum